

NATOs udvidelse

Hvorfor udvidelse? 2

De baltiske lande Estland, Letland og Litauen 3

Optagelse -hvordan og hvornår 4

"...the atrocities of September 11 have reaffirmed the need for the alliance to move decisively forward on its agenda of enlargement, military modernization, and enhancements of its capacities against weapons of mass destruction."

Sådan indledte senator Jesse Helms debatten om forsvarsbudgettet den 24. oktober 2001 i Senatet i Washington. NATOs udvidelse er dermed ikke blevet skubbet i baggrunden af de tragiske hændelser i New York og Washington og den efterfølgende krig i Afghanistan - tværtimod. NATO-udvidelsen er en del af den proces, som skal modernisere alliancen og ruste den mod nye trusler. Men ikke alle opfatter udvidelsen på denne positive måde. Især er optagelsen af de baltiske lande et emne, som kan bringe ubalance i forholdet mellem NATO og Rusland.

På NATO-topmødet i Prag i november 2002 vil NATOs udvidelse være øverst på dagsordenen. Ni lande søger medlemskab.

Forfatter til „NATOs udvidelse“ er stud.mag. Sarah O'Neill von Essen, praktikant i Atlantsammenslutningen efterårssemester 2001.

Leder

Ansvarshavende redaktør:
Troels Frøling, generalsekretær.

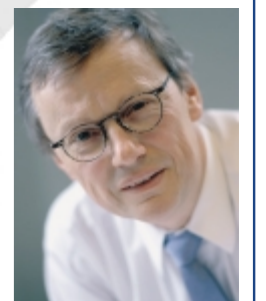
Velkommen til en spændende nyhed fra Atlantsammenslutningen, Sikkerhedspolitik INFO. Dette første sikkerhedspolitiske temahæfte handler om NATO og specielt den udvidelse, der ventes besluttet november 2002 i Prag.

Næsten 13 år er gået siden Berlin-murens fald startede en afgørende ændring af Europabilledet. Med Tysklands genforening, Warszawapagtens opløsning og Sovjetunionens sammenbrud er den Kolde Krig og delingen af Europa nu historie. Landene i det tidligere Østeuropa har arbejdet hårdt for at ændre det kommunistiske tvangssystem med planøkonomi til demokrati og markedsøkonomi. Dette gælder ikke mindst de baltiske lande Estland, Letland og Litauen. Det er nu op til NATO at invitere nye medlemmer. Valget burde ikke være svært. Når demokrati, menneskerettigheder og markedsøkonomi er i så stærk udvikling som i disse

tre lande, så importerer NATO's nuværende 19 lande i stigende grad bidrag til stabilitet og demokratisk udvikling i denne del af Europa med sådanne nye medlemmer. Samme argument gælder i EU-perspektivet. Den positive udvikling i Rusland skal udnyttes til at integrere dette land mere i det europæiske og atlantiske sikkerhedspolitiske samarbejde.

God fornøjelse

Troels Frøling
Troels Frøling, generalsekretær

Atlantsammenslutningen oplyser om sikkerhedspolitik og skaber netværk mellem sikkerhedspolitisk interesse-rede i Danmark og vore nabolande i NATO, EU samt specielt Estland, Letland, Litauen og Rusland. Atlantsammenslutningen indgår sammen med lignende organisationer fra 37 lande i den internationale Atlantic Treaty Association.

Sekretariatets kontaktadresse:
Ryvangs Alle 1, 2100 København Ø.
Telefon 3927 1944, daglig kontakt Birte Skaaning. Find flere oplysninger på vor hjemmeside: www.atlant.dk

Blandt de faste aktiviteter i Atlantsammenslutningen er debatforum, Det internationale ungdomsseminar Danish Atlantic Youth Seminar, DAYS, det nationale sikkerhedspolitiske ungdomsseminar, foredragsrækker på gymnasier og folkeskoler og aktuelle sikkerhedspolitiske udgivelser.

Er du interesseret? Også i arbejdet i ungdomsudvalget? Læs mere på www.atlant.dk. Sikkerhedspolitisk Info kan bestilles på sekretariatet mod et mindre gebyr.

Sikkerhedspolitisk INFO udgives af Atlantsammenslutningen.

Sekretariat: Ryvangs Allé 1, boks 2521, Kbh Ø, telefon: 3927 1944, telefax: 3927 5626, e-mail: info@atlant.dk, www.atlant.dk

Ansvarshavende redaktør: Troels Frøling

Layout: Folkmann Design A/S

Tryk: Als Offset

ISSN: 1602-0952
ISBN: 87-87008-416

Det nye NATO? Putin og Bush i Kina oktober 2001 (AP Photo/CP Fred Chartrend)

Optagelse - hvordan og hvornår?

Der arbejdes i NATO med flere modeller for udvidelsesprocessen. Fordelen herved er, at debatten bliver mere generel og ikke kommer til at handle om de enkelte lande. Udvælgelsesprocessen og vurderingen af de enkelte lande slutter på topmødet i Prag.

Slo-Slo modellen:

Både Slovenien og Slovakiet er potentielle nye medlemmer i NATO. Optages de, kan det ses som tillidsbeholdning fra NATO, da begge arbejder aktivt hen imod en total demokratisering af statsapparatet. Optages Slovenien vil landet desuden kunne fungere som et forbillede for f.eks. Kroatien og Serbien.

Big Bang-modellen:

Her optages alle ni MAP-lande. Fordel: at problemer med hensyn til enkelte landes optagelse (f.eks. de baltiske lande) klares en gang for alle, og at der skabes international opmærksomhed omkring

de ni lande. Ulempe: enorm (umulig?) proces at integrere alle ni MAP-lande på en gang.

Regatta-modellen:

Kommende medlemmer udpeges, optagelsesprocessen går i gang. De, der opfylder optagelseskriterierne hurtigst og bedst, optages i NATO. Situationen afklares uden det samme drama som ved Big Bang modellen. Regatta-processen kan blive langvarig, forpligtelserne over for nationer på mellemstadiet mudret. Vil artikel 5 eksempelvis gælde for disse lande?

EU-modellen:

NATO vil optage de samme medlemmer som EU ud fra den overbevisning, at de to organisationer med deres medlemmer har det samme sigte - nemlig stabilitet i Europa. Desuden deler NATO og EU mange medlemmer, som sandsynligvis vil støtte hinandens optagelse i de forskellige organisationer.

Sikkerhedspolitisk INFO

Baggrund:

Den Nordatlantiske Traktat Organisation (NATO) blev oprettet i 1949. Belgien, Canada, Danmark, Frankrig, Island, Italien, Luxembourg, Holland, Norge, Portugal, Storbritannien og USA var alliancens oprindelige medlemmer. NATO er en forsvarsalliance, som tager sit udgangspunkt i artikel 5 i traktaten, den såkaldte musketered, hvor et angreb på et enkelt medlemsland opfattes som et angreb på hele alliancen. Skulle Sovjetunionen angribe, ville USA komme Vesteuropa til undsætning. NATO var således produkt af den Kolde Krig med Sovjetunionen og dens satellitstater på den ene side og USA og Vesteuropa på den anden.

Efter Vesttysklands optagelse i 1955 blev det populært at sige, at NATO var til for at holde USA inde, Sovjet ude og Tyskland nede. NATOs opgave var altså ikke kun at holde fjenden ude, men også at forebygge krige blandt de europæiske stormagter; det integrerede militære samarbejde i NATO hindrede, at et land i Europa igen kunne opbygge en national hær til angrebsformål. Konkret: at det tyske militær blev afnationaliseret og lagt ind under NATO.

Efter Sovjetunionens opløsning og afslutningen på den Kolde Krig ændrede alliancen sig. Man talte om et skift fra forsvar til sikkerhed. Vægten blev i højere grad lagt på at sikre stabilitet i de lande, som omgav medlemslandene, i mindre grad på territorialforsvar. NATO påtog sig nye fredsbevarende opgaver, f.eks. i det tidligere Jugoslavien, en såkaldt „out-of-area“ operation, da Jugoslavien ikke er medlem af alliancen.

„NATO var aldrig hvad det plejede at være“¹

NATO har altid været under forandring. Kredsen af oprindelige medlemslande blev udvidet første gang i 1952 med Tyrkiet og Grækenland. I 1955 blev Vesttyskland medlem, og i 1982 var det Spaniens tur. I 1999 blev de tidligere Warszawaagtlande² Polen, Tjekkiet og Ungarn optaget. Samtlige udvidelser har skabt røre; i Danmark særligt Vesttysklands optagelse. Kun ti år efter befrielsen skulle besættelsesmagten betragtes som ven og allieret. Polen, Tjekkiet og Ungarns optagelse var også skelsættende, nogle mente, at den markerede den endelige afslutning på den Kolde Krig.

¹ Mikkel Vedby Rasmussen, Jo flere, jo bedre? Perspektiver på NATOs anden udvidelse, DUPI 2001

² Warszawaagten, en forsvarsalliance mellem Sovjetunionen, Albanien (udmeldt 1968), Bulgarien, Polen, Rumænien, Tjekslovakiet, Ungarn og Østtyskland, blev underskrevet i 1955. Dog indgik Sovjetunionen allerede fra 1943 til 1945 bilaterale aftaler, de såkaldte venskabs-, samarbejds- og bistandsaftaler, med de lande, som den Røde Hær befriede. Aftalerne var i praksis en binding på disse landes handlefrihed, konkret ved oprettelse af kommunistiske styre samt tilstedeværelsen af store sovjetiske styrker i Central- og Østeuropa.

Hvorfor udvidelse?

Efter afslutningen på den Kolde Krig var nogle klar til at afsige NATOs dødsdom; uden fjenden i Øst var der ikke brug for en forsvarsalliance. Men NATO gik ikke i opløsning - ingen af medlemslandene ønskede det. Den militære alliances oprindelige mål var blevet udvidet, samarbejdet havde skabt stabilitet i Europa og rodfæstet demokratiet. Tyskland var eksempel på dette. Et fortsat samarbejde var derfor i medlemslandenes interesse.

Desuden bankede nye lande på døren og ville være med.

For de nye lande har NATO-medlemskabet en masse fordele. Artikel 5 garantien er selvsagt en fordel for et lille land med et nedslidt forsvar. De nye lande importerer altså sikkerhed. Desuden kan NATO-medlemskabet fungere som et springbræt til EU; både Polen, Ungarn og Tjekkiet står øverst på listen til EU's næste optagelsesrunde. NATO-medlemskabet har en normaliserende effekt på de nye lande; de kommer med i klubben af liberale demokratier og bliver derved „normale stater“ med kendetegn som ansvar, indflydelse, forudsigelighed, tillid.

Den Kolde Krig: Berlinmuren opføres august 1961, og østtysk soldat flygter til Vestberlin. (AP Photo/Cont Peter Leibing)

De potentielle ansøgerlande har igennem Partnership for Peace (PfP) initiativet fået mulighed for at indgå bilaterale aftaler med NATO og på den måde deltage aktivt i NATOs operationer. Partnership for Peace er altså lidt af en øvelsesplads for ansøgerlandene, men er ingen garanti for optagelse. MAP, som står for Membership Action Plan, er derimod et skridt imod reel optagelse i fællesskabet.

Partnership for Peace (PfP) - Partnerskab for Fred

Partnership for Peace initiativet blev introduceret ved NATO-topmødet i Bruxelles i 1994. De 27 nationer, som indgår i samarbejdet, har hver især indgået bilaterale aftaler med NATO om politisk og militært samarbejde med Europas stabilitet og sikkerhed for øje. Polen, Tjekkiet og Ungarn var alle aktive PfP-lande, inden de blev optaget i NATO i 1999. Se iøvrigt: www.nato.int

Hvad får de nuværende NATO-medlemmer ud af udvidelsen?

NATOs tidlige udvidelser, dvs. Tyrkiet, Grækenland, Vesttyskland og Spanien, havde alle et strategisk sigte. Disse udvidelser sikrede en stadig bedre beskyttelse af medlemslandenes territorier, og for Tyrkiet og Grækenlands vedkommende var formålet tillige at demontere en årelang indbyrdes konflikt.

Hvorfor er det vigtigt, at de nye lande optages netop nu, efter d. 11. september 2001?

NATO har stadig et strategisk sigte: Stabiliteten i Europa. De kommende medlemslande vil med deres forandring til den vestligt-demokratiske samfundsmode bidrage til stabilitet i et helt og frit Europa. Efter d. 11. september 2001 er ønsket om en større og stærkere alliance baseret på netop disse værdier kun blevet forstærket. De nye lande skal således også eksportere sikkerhed til NATO, EU og verden omkring.

Membership Action Plan (MAP) - Medlemskabshandlingsplan

Der findes ni MAP-lande: Albanien, Bulgarien, Estland, Letland, Litauen, Makedonien, Rumænien, Slovakiet og Slovenien. MAPs formål er at assistere de lande, som ønsker medlemskab med råd og praktisk støtte. Lande, som ønsker medlemskab, skal aflevere en årlig rapport omhandlende forberedelserne på optagelsen på det politiske, økonomiske, forsvarsmæssige, ressourcemæssige, sikkerhedspolitiske og juridiske område. På topmødet i Prag i november 2002 tager NATOs forsvarsministre MAP op til revision og diskuterer udviklingen. Fuld deltagelse i det operationelle Partnership for Peace er væsentligt, når det enkelte land vurderes. Deltagelse i MAP er ikke ensbetydende med NATO-medlemskab.

Nye tider: Dansk og baltisk militær samarbejder.

De baltiske lande: Estland, Letland og Litauen

Danmark har siden Sovjetunionens opløsning været meget optaget af de tre baltiske nationers skæbne. Danmark var blandt de første, der anerkendte Estland, Letland og Litauens selvstændighed, og siden har Danmark markeret sig som varm fortaler for de baltiske landes optagelse i NATO.

Der er strategiske årsager og motiver her til. Igen er ønsket om stabilitet i centrum. Ved at optage de nye baltiske demokratier er stabiliteten i Danmarks nærrområde, Østersøregionen, sikret. Polen er medlem af NATO og allerede en aktiv sikkerhedspolitisk samarbejdspartner for Danmark. Med de tre baltiske lande på NATOs medlemsliste er potentielle konfliktområder mod øst rykket endnu længere væk fra Danmark.

Desuden vil de tre landes medlemskab af NATO give dem en større rolle og betydning i det internationale spil. Dette er også i dansk interesse. Danmark såvel som alle tre baltiske lande er småstater med store magtfulde naboer, så her kan man tale om et vist skæbnefællesskab.

Hvad er Ruslands holdning?

Med Estland, Letland og Litauen i NATO har Rusland fået nye gæster i baghaven, og det er især det russiske militær ikke begejstret for. Rusland har desuden siden de baltiske landes uafhængighed kritiseret Estland og Letlands behandling af de russiske mindretal. Problemerne bliver dog stadig mindre på grund af Vestens opmærksomhed, landenes minoritetspolitik og stigende velfærd generelt. En optagelse af de baltiske lande i NATO kunne al-

ligevel i yderste konsekvens fremkalde den konflikt, som NATOs udvidelse burde være værn imod - ustabilitet og ubalance i NATOs nærrområde. Derfor er det vigtigt, at Rusland er indforstået med NATOs planer om udvidelse, at Rusland inddrages og behandles som en ligeværdig partner med dertil hørende kritik og uenighed.

„Rusland fortjener ikke at blive behandlet som et barn med særlige behov, hvis vaner og opførsel blot skal tolereres, ligegyldigt hvor farlige de måtte være.“
Vaclav Havel

Efter den 11. september 2001 synes det dog usandsynligt, at præsident Putin vil stikke en kæp i hjulet på den store anti-terror alliance. Det fremtidige sikkerhedspolitiske billede vil snarere være præget af tilnærmelsen USA - Rusland. I NATO diskuteres et nyt NATO-Rusland råd, der á 20 (de nuværende 19 medlemmer samt Rusland) skal kunne træffe beslutninger i visse katastrofesituationer. NATO-rådet á 19 skal fortsat være beslutningstagende uden mulighed for russisk veto.

Konklusioner:

Alliancer opstår og opløses i takt med at krige tabes og vindes. NATO består til trods for, at den Kolde Krig er forbi. Hvorfor?

NATO har udviklet sig til mere end en kollektiv forsvarsalliance. NATO tilbyder bred sikkerhed, altså stabilitet. Ved en stadig udvidelse markerer NATO sig som en dynamisk alliance baseret på Artikel 5 og et værdifællesskab medlemslandene imellem.